

properties. It is noted that the translation of terminology is carried out by different methods and has some difficulties. The translator's task is to choose the right technique during the translation process in order to convey the meaning of any term as accurately as possible. During the analysis of the secondary nomination methods there was a problem of metaphorical and metonymic term translation. It is established that during the translation of metaphorical terms with preservation of imagery there is a search for partial equivalents, translation of metaphorical terms with change of imagery involves finding a variant equivalent, which may be accompanied by addition, omission, structural transformations and descriptive translation. Thus, the general rule of metaphorical machine tool construction term translation is formulated: it is not necessary to translate the imagery of the language metaphor in the translation, and the imagery of the speech metaphor is transmitted as much as possible. It is confirmed that the complete translation of the metonymic word is used in case of complete coincidence of linguistic and cultural traditions of expression for individual characteristics in English and Ukrainian, when full translation is not possible, an analogue is selected or a new unit is constructed. When the original metonymic word does not exist in the language of translation.

Key words: secondary nomination, translation, machine tool construction terms, metaphor, metonymy, terminologizing, determinologizing, reterminologizing, translation equivalent, adding, omitting, descriptive translation, analogue, constructing a new unit.

И. В. Кузнецова. Специфика перевода англоязычных станкостроительных терминов в процессе вторичной номинации. – Статья.

Аннотация. В статье рассмотрена специфика перевода англоязычных станкостроительных терминов в процессе вторичной номинации. Было доказано, что вторичная номинация в терминосистеме – это универсальный динамический процесс создания новых терминов, отражающий особенности научной концептуализации, основанной на общих и специфических свойствах термина. Она реализуется в станкостроительной терминосистеме в двух основных видах: на основе изменения семантического объема слова: расширением и сужением лексического значения слова, метафорой и метонимией, в соответствии с типом ассоциаций, лежащих в ее основе (по сходству или смежности). Отмечено, что перевод терминологии осуществляется разными способами и имеет некоторые трудности. Задача переводчика состоит в правильном выборе того или иного приема в ходе процесса перевода, чтобы точнее передать значение любого термина. При анализе способов вторичной номинации имелась проблема перевода метафорических и метонимических терминов. Установлено, что при переводе метафорических терминов с сохранением образности происходит поиск эквивалентного соответствия, перевод метафорических терминов с изменением образности предполагает поиск вариантного соответствия, которое может сопровождаться добавлением, опущением, структурными преобразованиями и передаваться описательно.

Таким образом, было сформулировано общее правило перевода метафорических станкостроительных терминов: образность языковой метафоры в переводе передавать необязательно, а образность речевой метафоры передается по возможности. Подтверждено, что полный перевод метонимической исходной единицы применяется при полном совпадении языковых и культурных традиций выражения индивидуальных свойств в английском и украинском языках, когда полный перевод невозможен, то подбирается аналог или конструируется новая единица, характерная для языка перевода или происходит полное преобразование исходной метонимии, когда исходное метонимическое слово не существует в языке перевода.

Ключевые слова: вторичная номинация, перевод, станкостроительные термины, метафора, метонимия, терминологизация, детерминологизация, ретерминологизация, поиск вариантного соответствия, добавление, опущение, описательный перевод, аналог, конструирование новой единицы.

УДК 821.161.2–32.09«18/19»

Т. О. Лях

кандидат філологічних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

АРХЕТИП ВОГНЮ В УКРАЇНСЬКІЙ НОВЕЛІ: ОНТОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Анотація. Архетипи відображають певну духовну енергію, яку К.-Г. Юнг назвав «колективною» для всього людства. Вона наповнює не тільки людське буття, а й складає внутрішню суть мистецтва. Архетип у художньому

творі, зокрема архетип вогню, передає індивідуальне світосприйняття письменника, тому в художніх образах, що корелюють з архетипами, найчастіше актуалізуються філософування автора, пошуки ним сенсу людського буття. Цей підхід спонукає розглядати архетипи, зокрема архетип вогню, в новелах Марка Черемшини, Федора Потушняка, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника крізь призму онтологічної поетики. У новелі Марка Черемшини «На Купала, на Івана» вогонь відіграє ключову роль у міфологічній картині світу, він виступає одним із архетипів світобудови і втілює божественну суть буття людини. У новелах Марка Черемшини «Бо як дим підіймається» та Федора Потушняка «Вогник» архетип вогню стає провідником до сакрального аспекту буття. Вогонь як сонце, що наповнює сенсом не лише людське буття, а й творчість, спостерігаємо у М. Коцюбинського (новела «Intermezzo»). Негативну семантику архетип вогню має в новелі В. Стефаника «Палій». Пропонована стаття доповнює та визначає нові аспекти вивчення української новели у царині архетипної критики та в контексті міждисциплінарних студій.

Ключові слова: архетип вогню, колективне несвідоме, психоаналіз, онтологічна поетика, новела, образ.

Архетипові моделі та образи є важливими маркерами світосприйняття і мислення автора. Зазвичай у художньому творі вони простежуються на рівні міфологічних елементів. Міфологічні мотиви та сюжети письменники активно переосмислюють у кінці XIX – початку XX століть. Т. Гундорова відзначає «своєрідний культурний мітологізм раннього українського модернізму», що «особливо виявився в спробі синтезувати національну естетичну культуру, інтегруючи ідеї культурного індивідуалізму та форми народної культури» [4, с. 139]. Ця тенденція української новели розвивалася й надалі.

Концептуальним для даного дослідження є спостереження К.-Г. Юнга про спорідненість архетипів у міфах та казках з архетипами психіки індивідуальної людини, які «з'являються при зниженій інтенсивності свідомості (в сновидіннях, мареннях, фантазіях, галюцинаціях і т.д.)» [20, с. 86].

Першочергову роль у юнгіанському психоаналізі відіграють архетипи – «певні стани колективного позасвідомого, що діють як регулятори і стимулятори творчої активності-фантазії». Архетипи заковані в літературних чи міфологічних образах: «вміст усіх міфологій, усіх релігій і всіх «ізмів» є архетипним» [20, с. 51].

Архетипні образи та мотиви повторюються зі століття в століття в міфології, літературі, мистецтві. Внаслідок тривалого еволюційного розвитку архетип стає загальнолюдською категорією, водночас, «розпочавши своє формування на широкому просторі, архетип з моменту виникнення нації певною мірою обмежується рамками останньої» [16, с. 126]. У контексті української культури архетипну критику розробляють та інтерпретують С. Кримський, О. Сліпушко, І. Карась та ін.

С. Кримський висловлює думку, що «спорідненість національних архетипів та універсальї світової культури є передумовою вивільнення духовного життя нації з ситуації одноразовості й тлінності у простір вічності, у сферу утвердження історичних звершень народу в їх загальнолюдській значущості та гідності» [8, с. 87]. За спостереженням О. Сліпушко, «архетипові образи можуть бути спільними для певної групи націй, однак вони мають риси відповідної національної ментальності» [16, с. 126]. Дослідниця виокремлює декілька критеріїв, котрі впливають на розвиток архетипу. Першим із них є ландшафт, географічне середовище, в якому живе нація. Він формує психіку людини, її прагнення. Другим – походження нації (наприклад, європейська вона чи азіатська). Третій критерій – характер релігії. І четвертим критерієм є риси національної ментальності. Усі ці чинники визначають особливості архетипу, впливають на специфіку його реалізації в мистецтві та літературі [16, с. 126].

Безпосередньо архетип вогню в українській культурній традиції досліджує І. Карась. Дослідник визначає місце цього архетипу у світогляді слов'ян дохристиянського періоду та визначає видозміну його інформаційного навантаження із приходом християнства. На думку дослідника, «перше і найголовніше місце, яке відводиться вогню в українській культурі – космогонічне» [245].

Архетипи та архетипові мотиви в українській новелістиці кінця XIX – початку XX століть, зокрема у творчому доробку Марка Черемшини, Федора Потушняка, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, цікавлять літературознавців (С. Андрусів, Я. Гарасима, О. Гнідан, Л. Горболіс, Р. Піхманця та ін.) переважно у контексті міфопоетики та етноестетики. Однак архетипи насамперед оприявнюють «колективну» енергію людства, котра складає внутрішню суть мистецтва і людського буття загалом. Цей підхід спонукає розглядати архетипи в художньому творі, зокрема архетип вогню в українській новелі, крізь призму онтологічної поетики, принцип якої «спрямований на виявлення у художньому тексті, в його сюжетних зв'язках, деталях, мотивах та вчинках персонажів “іншої реальності”, на розкриття втілених у метафорико-символічній, сюжетно-образній структурі твору зв'язків особистісного буття автора з буттям всесвіту» [9, с. 154]. В українській новелі зламу минулих століть архетипи відображають філософування письменників щодо

сенсу людського буття, що відповідало основній тенденції літератури модернізму, – осмислювати людину у її зв'язку зі світом, внутрішні стани та переживання персонажів.

Мета статті – на прикладі яскравих зразків української новелістики кінця XIX – початку XX століть виявити і проаналізувати архетип вогню як елемент поетики твору, а також як важливий фактор онтологічного дискурсу української новели, який відображає розуміння автором сенсу людського буття.

В українській новелістиці кінця XIX – початку XX століть рецепція фольклорно-міфологічних елементів, а відтак – і архетипів, які часто закодовані в народній символіці, чи не найкраще репрезентує творчість Марка Черемшини. У «Автобіографії» письменник писав, що «виріс серед співанок та казок, та сопілок, вдихав їх в себе і віддихав ними» [19, с. 349]. Тому й не дивно, що основою художнього світу новеліста є світогляд гуцулів, а також народно-пісенна образність та архетипи.

Таємничий, «поганський» світ гуцулів відтворює Марко Черемшина у новелі «На Купала, на Івана» (1926). Персонажі твору існують у світі, де йде боротьба між добрими та злими духами. У новелі автор малює чарівну Купальську ніч, коли по небу пливе у срібному човні Купало, танцюють лісові русалки-нявки, а добрий веселий дух лісу Чугайстер веде одвічну боротьбу зі злим Аридником: «Місяць везе у срібній чайці голого Купала-Івана над горами, а зорі примружились із стиду й у лісі порозбігалися боками./ <...> Як оком кліпнути, нетлінні нявки урвали танець над рікою, а чугайстер шпурнув аридникові плитою у його чорні ребра» [19, с. 175].

У творенні міфологічної картини світу Купальської ночі першорядну роль відіграють архетипи світобудови, «початкові начала, елементи-стихії, з яких складається Космос – землі, води, повітря, вогню» [18, с. 10]. Таке авторське бачення світоустрою суголосне з поглядами давньої слов'янської міфології, де «шлюбне поєднання світла з водою було прообразом творення, любові у всесвіті, життя в природі» [6, с. 219].

У новелі Марка Черемшини першоелементи світу відображено в міфологемах роси, що символізує стихію води, неба, по якому пливе Купало (стихія повітря), землі, вогню. Архетип вогню має особливу семантику, бо його породжує «любість». «Любість», яку сіє на землю Купало, єднає усі чотири стихії, є таким собі «п'ятим елементом» міфосвіту:

«Небо, гей на морі піна.
А з тої піни срібна роса паде на ліси, на гори.
А з того неба Купало любість по землі сіє...
А де тота любість упаде, там білий вогонь з землі виростає.
А за тим білим огнем темна хмарка тінь розстелює.
Бо любість одно крило біле, а друге темне має» [19, с. 175].

Архетип вогню тут утілює божественну суть буття людини, на що вказує білий колір. Марко Черемшина творить властиве для міфічної моделі світу протиставлення «світло – темрява», яке містить глибший зміст: «добро – зло». «Любість» стає символом людської долі, буття, в якому світло і темрява, добро і зло, радість і печаль завжди йдуть поруч. Цей образ також символізує світосприймання автора, про що він писав в «Автобіографії»: «Твар під високим чолом ділиться на дві половинці: одна весела і промінна, а друга сувора і понура та темна, як ніч» [19, с. 350]. Протиставлення добра і зла Марко Черемшина відображає в новелі на рівні життя і смерті, адже головного персонажа новели підступно вбито Купальської ночі.

Письменник через архетипи втілює у своїй творчості міфологічний аспект неоромантизму. Н. Мафтин справедливо вважає, що «самобутній гуцульський фольклор зі збереженими в ньому елементами реліктових вірувань, шифрограмами символів, орнаментальним декоруванням, трансубстанцією усіх виявів і форм життя, лексичним багатством послуговував моделлю художнього світосприйняття для Марка Черемшини» [10, с. 20].

Ці слова можна віднести й до творчості Ф. Потушняка, який настільки перейнявся етнографією свого рідного краю, що згодом вона стала предметом наукової діяльності його як вченого-етнографа. За словами В. Басараба, «Потушняк, напевно, як ніхто вивчав і осмислював народні повір'я, будуючи на них незвичайні сюжети новел і образи героїв» [1, с. 19]. Фольклорна творчість стала для Черемшини та Потушняка джерелом архетипної образності, підґрунтям власної естетичної концепції, неоромантичного світовідчуження.

У новелах Марка Черемшини «Бо як дим підймається» (1925) та Ф. Потушняка «Вогник» (1942) архетип вогню виконує онтологічну функцію. Письменники показують взаємини своїх маленьких персонажів зі світом крізь призму міфу, де вогонь стає містком до сакрального світу.

Марко Черемшина в новелі «Бо як дим підіймається» торкається сакральної суті буття людини через ритуал, за допомогою якого відбувався перехід із профанного у сакральний світ, адже в ритуалі співвідносяться «сакральний простір» та «сакральна дія» з «профаним», «буденним» [11, с. 176]. Письменник відтворює в новелі старовинний обряд, за яким визначається майбутня доля головного персонажа: «Нарубайте смеччини та й накладіт ватру. Як дим буде стелитися до землі, то видко ділу, що земля – то доля ваша: а як дим підіймеся вгору – то писано вам панство!» [19, с. 185]. Піднесеним настроєм сповнюють серця «дедів» та їхніх синів, коли «біленька хмарка диму, як колач, полетіла вгору»: «Межи землею та сонцем розколядувалася нова радість./ Бо як дим вгору підіймається, то отим хлоп'ячим голубим і зеленим оченятам в овечих корушинках писаний легкий хліб.../ Такий легкий і білий, як пухкий колач...» [19, с. 185].

У творчості Ф. Потушняка архетип вогню спостерігаємо не лише в новелі «Вогник», але і у збірці «Далекі вогні» (1934), поетика якої, за спостереженням Л. Голомб, ґрунтується на архетипах слов'янської міфології [3, с. 15].

У поезіях цього автора часто зустрічаємо пейзажі, типологічно споріднені з пейзажем, який бачить із вікна персонаж новели «Вогник»: «Ніч... І темно вже довкруги, / Темно... Дощ в вікно шумить, / Хтось блукає на просторі, / Блиснув вогник... Згаснув вмиць» («Хмари небо застеляють...») [12, с. 20-22]; «У синяву небес з вершин / Таємні мрії сіють зорі, / В туман затаєних глибин – / Вогні далекі на просторі» («У синяву небес з вершин...») [12, с. 96]; «Бушує вітер, грає непогода / Та вогників над полем перелив, / Синіє ніч, прокинулась природа / І дощик ллєсь на зморшки чорні нив» («Дивна ніч») [12, с. 100].

Первинне значення архетипу вогню в новелі Ф. Потушняка знаходимо в давніх народних уявленнях, про які автор писав у своїй етнографічній праці «Огень в народних віруваннях» (1941): «<...> душі нещасно погинувших, або за кару присуджених блукають по землі, в деякій мірі ходять ночами світлячи» [13, с. 15]. Відображення вогника у подібні малого веселого хлопчика також асоціюється із уявленнями про потерчат. Потерча – «немовля, яке померло одразу після народження без хрещення і стало потойбічною істотою»; «потерчата живуть по озерах або на болотах, ходять у темряві з каганчиками і тим світлом заманюють людей»; «саме вони найчастіше виявляються захисниками й помічниками людини»; «У Карпатах потерчатами (“опирями”) називають хлопчиків з довгим волоссям і в довгих білих сорочках» [2, с. 388].

Маленькому персонажеві Ф.Потушняка «вогник уявлявся веселим хлопчиком, з ясним обличчям, що знає багато всяких таємниць і дуже гарно вмє гратись. Вони з ним заприятелюють, і він, напевно, покаже все-все, що знає...» [15, с. 419]. Для малого вогник символізує таїну людського буття, заприятелювавши з вогником, хлопчик сподівається відкрити світ казки. У такому тлумаченні образу вогника виявляється пантеїстичне світовідчуття, про яке Ф.Потушняк писав у своїй праці «Світогляд закарпатського народу»: «Реальні речі є самі від себе, але мають певні душі: каміння ростуть, дерева можуть проявляти різні психічні акції, як і звірі. Всі хвороби, стихії, ненормальні явища у природі виконують душі. Вони виконують також і нереальні дії» [14, с. 87-88].

Символічним, на наш погляд, є колір вогню. Як відомо, блакитний (синій) колір асоціювався з кольором мрії, ідеалу, щастя. Вважалося, що «коли горить блакитне полум'я, то до нього приходять люди і скидають усі свої хвороби» [4, с. 83]. Персонаж Ф. Потушняка бачить, як вогник «біжить і кружляє в синій сорочці», а потім рятує хлопчика, коли той потрапив у трясовину. І хоч вогник «гукає чомусь людським голосом» (звичайно хлопця врятували люди), однак в уяві маленького героя віра в казку, переконання, що його врятував саме вогник, допомагають прийти до тями і повірити в свої сили.

За спостереженням І. Карася, як у язичницькому, так і у християнському світогляді давніх слов'ян була присутня віра у священний вогонь, що виявлялася як «<...> поєднання вогнепоклонства і вшанування Сонця. Вогонь на Землі (домашнє вогнище), як і вогонь на небі (Сонце), вважалися священними ще й тому, що несли добробут людині»; «Сонце, як і вогонь, – це очищення у християнській культурі» [5, с. 247]. Архетип вогню в образі сонця чи не найбільше виявляється у творчості «великого сонцепоклонника» М. Коцюбинського.

Онтологічним сенсом образ сонця сповнений у новелі «Intermezzo» (1908). Автор малює внутрішній конфлікт ліричного суб'єкта, котрий перебуває в розпачі від суспільного знеохочення і творчого безсилля. На лоні природи митець творить буття свого світу: «Я тепер маю окремих світ, він наче перлова скойка: стулились краями дві половини – одна зелена, друга блакитна – й замкнули у собі сонце, немов перлину. А я там ходжу і шукаю спокою» [7, с. 302]. Ця метафора внутрішнього світу ліричного суб'єкта розкриває мотив самопізнання митця, що полягає у процесі творення: «<...> земля належить до мене.

Вона моя. Всю її, велику, розкішну, створену вже, – всю я вмішаю в собі. Там я творю її наново, вдруге» [7, с. 306].

Негативну семантику архетип вогню містить у новелі В. Стефаніка «Палій» (1899). Із притаманною експресіоністам поетикою, у якій затираються межі між реальним і уявним, а зовнішнє переходить у внутрішнє і навпаки, письменник малює вогонь. Ця руйнівна стихія стає не просто засобом помсти «палія» Федора своєму жадібному господареві («з-під стріхи вилизується маленький червоний язичок, вилизується і ховається»), а частиною свідомості персонажа, муками його сумління: «Федір лежав у своїй хатині на постелі. Очі його горіли, як грань, від червоних язичків, що тисячами вогників розбігалися по тілі і смажили його на вуголь. Ті язички, як блискавки, літали по всіх жилах і верталися до очей. Гриз кулаки, бив чолом до стіни, аби вогонь з очей випав» [17, с. 176].

Отже, архетипи та архетипові мотиви в українській новелі оприявнюють внутрішню суть людського буття, що спонукає розглядати архетип вогню у творчому доробку Марка Черемшини, Федора Потушняка, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаніка крізь призму онтологічної поетики.

У новелі Марка Черемшини «На Купала, на Івана» архетип вогню відіграє ключову роль у міфологічній картині світу в ніч на Купала, де вогонь виступає одним із архетипів світобудови і втілює божественну суть буття людини. У новелах Марка Черемшини «Бо як дим підіймається» та Федора Потушняка «Вогник» цей архетип стає провідником до сакрального аспекту буття. Вогонь як сонце, що наповнює сенсом людське буття, спостерігаємо у М. Коцюбинського (новела «Intermezzo»). Негативний, руйнівний аспект буття людини відображає вогонь у новелі В. Стефаніка «Палій».

Пропонована стаття доповнює та визначає нові аспекти вивчення української новели у царині архетипної критики та в контексті міждисциплінарних студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басараб В. Потушняк невідомий. *Тиса : літературно-мистецький, громадсько-політичний журнал*. 1994. № 1-2. С. 19.
2. Войтович В.М. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.
3. Голомб Л. Поетична творчість Федора Потушняка. Ужгород : МПП «Гражда», 2001. 98 с.
4. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурс раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. Львів, 1997. 300 с.
5. Карась І. Архетип вогню в українській культурі. *Тенденції і перспективи розвитку історичної науки та філософії в умовах глобалізації: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (10 березня, 2017 р.)*. Київ, 2017. С. 241–251.
6. Костомаров М.І. Слов'янська міфологія: вибрані праці з фольклористики й літературознавства. Київ : Либідь, 1994. 384 с.
7. Коцюбинський М. Твори : у 7 т. Т. 2. Київ, 1974. 384 с.
8. Кримський С. Архетипи української культури. *Вісник НАН України*. 1998. № 7–8. С. 74–87.
9. Літературознавча енциклопедія: у 2-х т. / авт.-укладач Ю.І. Ковалів. Т. 2. Київ, 2007. 624 с.
10. Мафтин Н. Неоромантична модель гуцульського дивосвіту (про новелістику Марка Черемшини). *Слово і час*. 1999. № 6. С. 20–24.
11. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. Москва : Издательская фирма «Восточная литература», 2006. 408 с.
12. Потушняк Ф.М. Мій сад : поезії та драми / упор., підготовка текстів, передм. та прим. Д.М. Федаки. Ужгород : ВАТ «Видавництво “Закарпаття”», 2007. 576 с.
13. Потушняк Ф. Огень въ народныхъ върваняхъ. *Литературно-наукова бібліотека*. Ч. 6. Унгварь : Выдана Подкарпатского Общества Наукъ, 1941. 18 с.
14. Потушняк Ф. Світогляд закарпатського народу. *Потушняк Ф. Я і безконечність: нариси історії філософії Закарпаття* / упоряд., приміт. та післямова Р. Офіцинського. Ужгород : Гражда, 2003. С. 75-88.
15. Потушняк Ф. Твори. Роман. Оповідання. Поезія в прозі / передм. В. Поп. Київ : Дніпро, 1980. С. 417–421.
16. Сліпущко О. Давньоукраїнський бестіарій. Дніпро, 1995. № 9–10. С. 124-135.
17. Стефанік В. Твори/ за ред. Ю. Гаморака; графіка І. Остафійчука. Львів, 2015. 320 с.
18. Филатов В.П. Живой космос: человек между силами земли и неба. *Вопросы философии*. 1994. № 2. С. 3–12.
19. Черемшина Марко. Новели; посвяти Василеві Стефаніку; ранні твори; переклади; літературно-критичні виступи; спогади; автобіографія; листи / вступ. ст., упорядкув. й прим. О.В. Мишанича; ред. тому В.М. Русанівський. Київ, 1987. 448 с.
20. Юнг К.-Г. Архетип і позасвідоме. Київ, 2014. 400 с.

T. Liakh. Fire Archetype in the Ukrainian short stories: ontological discourse. – Article.

Summary. Archetypes reflect a certain spiritual energy that K.-G. Jung called “collective” for all mankind. It fills not only human existence, but also constitutes the essence of art. The archetypes, especially Fire archetype in works of art manifests the author’s individual perception of the world. This approach determines to consider the doctrine of the collective unconscious and archetypes in the context of the ontological poetics. The proposed article explores Fire archetype in the short stories of Marko Cheremshyna, Fedir Potushnyak, Mykhailo Kotsiubynskyi, Vasyl’ Stefanyk. This archetype demonstrates the philosophy of the writer in the text. In Marko Cheremshina’s short story “At Kupala’s Holiday, at Ivan’s Day” (“Na Kupala, na Ivana”) Fire archetype makes up the mythological picture of the world at the magic night of Kupalo. Fire is one of the archetypes of the universe and embodies the divine essence of human existence. In the short stories of Marko Cheremshina “Because the smoke rises” (“Bo yak dym pidoimaietsia”) and Fedir Potushnyak “Fire” (“Vohnyk”) the Fire archetype becomes a guide to the sacred aspect of life. Fire as the sun, which fills with meaning not only human existence but also creativity, is present in M. Kotsiubynsky’s worldview (short story “Intermezzo”). The negative aspect of Fire archetype showed Vasyl’ Stefanyk in the short story (“Palii”). The article complements and outlines new aspects of the study of Ukrainian short stories in the field of archetypal criticism, and in the context of interdisciplinary studies.

Key words: fire archetype, collective unconscious, psychoanalysis, ontological poetics, short story, image.

T. O. Лях. Архетип огня в украинской новелле: онтологический дискурс. – Статья.

Аннотация. Архетипы отражают определенную духовную энергию, которую К.-Г. Юнг назвал «коллективной» для всего человечества. Она наполняет не только человеческое бытие, но и составляет внутреннюю сущность искусства. Архетип в художественном произведении, в частности архетип огня, отражает индивидуальное восприятие мира, поэтому в художественных образах, коррелирующих с архетипами, чаще всего актуализируются философствование автора, поиски им смысла человеческого бытия. Этот подход побуждает рассматривать архетип огня в украинской новелле сквозь призму онтологической поэтики. В данной статье исследован архетип огня в новеллах Марка Черемшины, Федора Потушняка, Михаила Коцюбинского, Василия Стефаника. В новелле Марка Черемшины «На Купала, на Ивана» («На Купала, на Івана») архетип огня формирует мифологическую картину мира в ночь на Купала, где огонь выступает одним из архетипов мироздания и воплощает божественную сущность бытия человека. В новеллах Марка Черемшины «Ибо как дым поднимается» («Бо як дим підіймається») и Федора Потушняка «Огонек» («Вогник») этот архетип становится проводником сакрального аспекта бытия. Огонь как солнце, наполняющее смыслом не только человеческое бытие, но и творчество, наблюдаем у Коцюбинского (новелла «Intermezzo»). Негативную семантику архетип огня имеет в новелле В. Стефаника «Палий» («Палій»). Предлагаемая статья дополняет и определяет новые аспекты изучения украинской новеллы в области архетипной критики и в контексте междисциплинарных исследований.

Ключевые слова: архетип огня, коллективное бессознательное, психоанализ, онтологическая поэтика, новелла, образ.

УДК 81’373.46:82

Н. М. Маторіна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської та слов’янської філології
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов’янськ, Донецька область, Україна

**«ШУЛЬЦІВСЬКІ» ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ТЕМІНИ
ЯК ОБ’ЄКТ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
(на матеріалі індивідуально-дослідницької роботи з історії зарубіжної літератури)**

Анотація. У статті схарактеризовано систему «шкульцівських» літературознавчих термінів, якими послуговуються дослідники творчості визначного митця польської культури першої половини ХХ століття Бруно Шульца. Наведено обґрунтування доцільності застосування «шкульцівських» термінів у теоретичних та практичних дослідженнях, які присвячено різноаспектному аналізу життя й спадщини знаного митця, а також у навчальному процесі педагогічних закладів